

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-67>

УДК 811.161.2'42

Івасюта М.І.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ОРНІТОЛОГІЧНІ НАЗВИ-СИМВОЛИ У ТВОРАХ ПИСЬМЕННИКІВ БУКОВИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Анотація. У статті проаналізовано особливості функціонування орнітологічних назв-символів у творах письменників Буковини кінця ХІХ – початку ХХ ст. із погляду взаємодії загальнонаціонального та індивідуально-авторського символікористування і встановлено, що орнітологічні назви-символи є важливими мовно-виражальними засобами, характеризуються глибокою змістовою наповненістю, мають давнє походження й нове авторське трактування. Виокремлено найосновніші символи-орнітоніми в творчості названих авторів; з'ясовано мотивацію творення символічного значення і значення символу для відтворення дійсності та розкриття внутрішнього світу людини; встановлено, що орнітологічні назви-символи виступають засобом передачі думок і почуттів та якнайповніше розкривають контекстуальну семантику; окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: символ, орнітонім, символічне значення, загальнонаціональні особливості, індивідуально-авторські особливості, письменники Буковини.

Ivasiuta Maryna

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ORNITHOLOGICAL SYMBOLIC NAMES IN THE WORKS OF BUKOVINIAN WRITERS OF THE LATE XIX AND EARLY XX CENTURIES

Summary. The article analyzes the functioning of ornithological symbolic names in the works of Bukovinian writers of the late XIX and early XX centuries, and reveals national and identical authorial features. The choice of this period is justified by the fact that the end of the XIX and beginning of the XX century is the period of formation and further development of new Ukrainian literature in the Bukovyna region. At this time Ukrainian fiction and poetry acquired the national character. Ornithological symbolic words are widely used in the studied material. To emphasize the idea writers skillfully use images of wild "pure" (cuckoo, eagle, falcon, nightingale, swallow, dove, turtledove, swan, crane) and "unclean" (crow, owl), as well as some exotic for Ukrainians birds (peacock), which reflects the popular vision of people through the prism of mythological ideas. It is established that due to the extensive system of symbolic ornithological names the authors realistically reproduce reality, skillfully convey the local color, and reveal the features of the mental state and physical qualities of a human being. The main function of the use of ornithological symbolic names in the studied texts is the deepest possible disclosure of contextual semantics, because they are the most capacious means of transmitting thoughts and feelings. In the works of the Bukovinian writers of the late XIX and early XX centuries ornithological symbolic names are an important linguistic and expressive means. They are characterized by deep content and have an ancient origin and new interpretations through the prism of the author's worldview. The traditional Ukrainian symbolic words in the studied works of the outlined period function as a rule in the meanings fixed by lexicographical works and reflect general Ukrainian tendencies to comprehension of a mythopoetic and Christian picture of the world, the environment, the human being and its place in the world and embodiment in a word. Despite the fact that Bukovina has been separated from Ukraine for a long period, the studied material convincingly confirms the unity of the symbolic system, and hence the spiritual life of the Ukrainian people. The analysis of the functional peculiarities of Ukrainian ornithological symbols based on the works of Bukovinian writers of the end of XIX and the beginning of the XX century allows to understand more deeply the specific features of the Ukrainian symbolism.

Keywords: symbol, ornithonym, symbolic meaning, national features, individual authorial features, Bukovinian writers.

Постановка проблеми. У сучасних лінгвістичних дослідженнях активно порушують питання символічної семантики, розкриваючи символ як наймісткіший засіб відтворення морально-етичного й культурно-ціннісного аспектів життя людини, важливий складник духовної культури народу, художньої організації тексту, неординарного світу автора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Посилена увага в символістичних студіях до представників орнітоморфного світу – традиційних символів будь-якої культури, що відіграють важливу роль у свідомості, житті та діяльності людини. Розпочаті символістичні дослідження орнітологічних назв у працях М. Костомарова у ХХ – на початку ХХІ століття активно продо-

вжили І. Голубовська, В. Жайворонок, В. Кононенко, В. Куйбіда, Г. Потапенко, О. Потапенко; у сучасних наукових розвідках орнітосимволи розглядають у фразеології (О. Левченко), фольклорі (З. Василько, Н. Скрипник, С. Шуляк), художньому тексті (І. Горбатенко, Ю. Дмитренко, І. Казимир, О. Рудь), як елемент лінгвокраїнознавства (Д. Добрусинець).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Творчість українських письменників Буковини кінця ХІХ – початку ХХ століття (І. Бажанський, Г. Воробкевича, С. Воробкевича, Т. Галіпа, З. Канюк, О. Поповича, Ю. Федьковича, С. Яричевського) – яскравий період становлення й подальшого розвитку нової української мови й літератури в краї, коли

українська художня проза й поезія набули загальнонародного характеру, а буковинські образи збагатили загальнонаціональну культуру. У цьому аспекті перспективним є дослідження, яке оприявнює потенції символу з погляду взаємодії загальнонаціональних, регіональних та індивідуально-авторських складників, що стало би важливим щаблем у вирішенні проблеми специфіки функціонування символів.

Мета статті – аналіз особливостей функціонування орнітологічних назв-символів у творах письменників Буковини кінця XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. Традиційні українські символи беруть свій початок із фольклору і відображають емоційний, експресивний, морально-етичний, чуттєвий і культурно-ціннісний аспекти глибин народної мудрості [1, с. 39]. Орнітологічні назви-символи втілюють різноманітні явища у житті людини, оскільки, за уявленнями, птахи є охоронцями життя, а в українців „птахи здавна асоціювалися з людською душею, духом, божим виявом; птахи – це крилаті душі, усе духовне” [8, с. 145].

У міфології багатьох народів птахів зображують як творців усесвіту. Давня українська колядка відображає створення світу птахами: коли у всесвіті був лише один океан, посеред нього стояло дерево, на якому сиділо три птахи. Один пірнув у воду – виніс золотий камінь, з якого постало сонце; другий виніс срібний камінь – місяць; третій – мідний камінь – зорі [10, с. 22]. Інша колядка твердить, що на дереві був один птах, який виніс з океану золотий пісок, з якого постала земля, і на ній з'явилося життя [10, с. 298].

Відгомін давніх легенд став основою для символізації орнітологічних назв в українській культурі, адже вони почали символізувати чи не найосновнішу духовну категорію для українців – душу: існують повір'я, що душа птахом прилітає до новонародженої дитини, а потім птахом і відлітає після смерті людини; птахи часто уособлюють душі померлих родичів. За Енциклопедичним словником символів культури України, птах – символ людської душі, блискавки, вітру, вихору, грому, світла, блискучих і гарячих променів сонця [3, с. 669].

Птахів, як і тварин загалом, поділяють на „чистих” і „нечистих”. До „чистих” належать: голуб, ластівка, жайворонок, журавель, лелека, лебідь, дрізд, чайка; до „нечистих” – усі воронячі (ворон, ворона, галка, грак), нічні (сова, сич, пугач), а також сорока, шуліка, яструб, горобець, одуд, гагара, качка, кулик [4, с. 489].

Птахи завжди були об'єктом культу – і ті, що знаменують щастя, і ті, що віщують біду. Загалом гіперонім *пташка* у досліджуваних текстах став символом жінки, часто уособлює матір-страдницю [4, с. 252]: *Тільки в ній і життя було, що та її Маруся, та її дочка-одиначка, над котров она розпадалася, як та птиця-мати* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 111]; *Як пташка журлива у кожну годину / Дрожить, пропадає за свою дитину* (І. Бажанський) [7, с. 312].

Поширеними є вірування про перевтілення жінки у птицю, яка летить на пошуки коханого (на граматичному рівні явище перевтілення відображено формою орудного відмінка), що теж засвідчено текстами письменників Буковини:

Рада ж би я, милий, не тужити, / Но без тебе горе в світи жити, – / Ти поїдеш на Вкраїну, / Я ся пташков перекину / Та й полечу милому кувати (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 32]. Дослідник фольклору Ф. Колесса зауважує, що порівняння *полетіти пташкою* настільки поширене в народній поезії не лише українців, а й усіх слов'ян, що його можна вважати основним мотивом народних пісень [5, с. 140]. Факт перевтілення в поезії Ю. Федьковича увиразнений дієсловом *кувати*, що дає вказівку на зозулю, – у поетично-образному сприйманні символ з'єднання з милим [6, с. 135], нещасливого кохання [6, с. 251]: *Ой кувала зазульков, кувала, / Та милого нігде не видала* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 32]. Загалом *зозуля* здавна виступає віщункою життя. Відомі кілька легенд про цю птаху. За однією з них, зозуля вбила свого чоловіка, як перелітали море, і Бог покарав її: вона не має свого гнізда, а підкидає яйця до чужих гнізд; за іншою, зозуль покинув її, і вона стала вічною вдовицею [4, с. 251]. У досліджуваних текстах *зозуля* – символ засмученої жінки, суму, журби та вдівства: *Закувала зозулечка / В лузі на галузі. / Ще з дитинства моє серце / В досаді і в тузі* (З. Канюк) [7, с. 182]; *Ні зазуля в лузі затужила, / Ні пташина в тузі голосила, / То сестричка лист писала, / На сторону посилала* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 31]. Символ *зозуленьки* увиразнює образ матері: *Моя ненько, зозуленько, / Іду на війну / Ген за Саву за далеку, / в чужу чужину* (С. Воробкевич) [2, с. 143]; *Говори, сердечна мамо-зозуленько! Все зроблю, що хочеш...* [2, с. 316] *..До мої нененьки рідненької, / Та як зазульки сивенької!* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 103].

Цар птахів і володар небес, за народними уявленнями, *орел* символізує силу і мужність: *Він щось невеселий, не так, як бувало, коли гуля собі, як той орел сизий попід сонечко* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 67]; образ *орлиці* втілює архетип матері, тому, крім відваги, вона символізує ще й самовіддану батьківську любов: *Ой то не орлиця за свої орленята б'ється, то стара Горпина на лютого бісурмана руки здійсмає, свої діти заступає* (С. Воробкевич) [2, с. 173].

У переказах багатьох народів орла вважають причетним до світотворення – ніким не народжений, він існував іще до початку світу. За легендами, орел „здатен себе оновлювати: як виповниться йому п'ятсот років, летить орел до сонця, купається там у чарівному озері й знову стає молодим” [10, с. 309]. Образ орла традиційно переносять на молодого хлопця, а уявлення про невмирущість і відроджуваність птаха стали чи не основною мотивацією для називання похідними від цього орнітоніма номінаціями: *Зростають у силу вірлята нові, / до бою важкого їх вести – Тобі...* (С. Яричевський) [7, с. 387]; *Часом здавалося йому, що на орлиних крилах літає високо-високо і кличе народ за собою. Народ спішить, підіймається. І тоді він вище всіх царів і королів, тоді він щасливий* (І. Діброва) [7, с. 473]. Через високий політ і вільний дух орел часто символізує незалежність: *Тепер і ми пізнаємо, як щаслив той орел, що попід небеса носить, ми стали вільними людьми і збулися тяжкої бісурманської неволі!* (С. Воробкевич) [2, с. 202].

Відомий у культурах багатьох народів образ **орла** як символ величчя, могутності й свободи у творах письменників Буковини кінця XIX – початку XX ст. набуває нового відтінку значення. Оскільки орел гніздиться переважно в горах, він символізує рідний край і гордих гуцулів: *Плем'я інше розведеться на руській землиці, / Путилівка і Черемош, як ті жалібниці, / муть ридати, заводити за тими часами, / як носились гуцулики гордими вірлами, / безкрайними Карпатами і в розкошах жили, і в кошарах по н'ять соток овечок числили...* (С. Воробкевич) [2, с. 126]; *...та він три роки ті відбув / і кинув карабін, / охоче знову повернув / до своїх верховин, / до своїх піднебесних гір, / де лиш **орел** гніздить...* (С. Воробкевич) [2, с. 137].

Символом хоробрості, швидкості, зіркості, злету, молодості, сили, розуму у народній уяві виступає **сокіл**: „сонячний птах, духовне ество світотворення. Він сидить на вершечку світового древа, поряд із небесними світилами, й відає про все” [10, с. 307]. У фольклорі сокіл часто усимволізовує парубка, його відвагу; подібне нерідко фіксуємо і в текстах письменників Буковини кінця XIX – початку XX століття: *У терпіння, милі браття, / сизі руські **соколята**, / згорніть душі ваші / і всю решту сили – / і силу, і волю / до купи, – вас молю, / сердешне вас молю!* (Г. Воробкевич) [7, с. 139]; *Минула давня наша воля... / Але ще кажуть, як **соколи** / Назад повернуться в наш край, / То ще гаразд на світі буде* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 327]; *Як ти дивишся так смутно? То соколи очі? / Так, небоже, не дивиться **сокіл** на Підгір'ї* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 43]. Соколами називає мати у поезії С. Яричевський своїх загиблих у боях за волю синів: *...на далеких полі / є ще два **соколи**, / Сташко і Михань* (С. Яричевський) [7, с. 391]. Сокіл уособлює і коханого юнака, адже виступає символом молодості: *Не журися, мій **соколе**, / Я буду здорова...* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 193]; *Бо моя душечка віщує, що я его там побачу, мого **сокола** ясного!..* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 139].

Із приходом весни пов'язують **ластівку** – „чисту” пташку, провісницю весни, пробудження, відродження” [4, с. 328]. В усьому християнському світі шанують ластівку – коли розпинали Христа, ці пташки крали цвяхи у катів [10, с. 316]. У поезії „До ластівки” О. Попович називає цю пташку „звістункою волі”, оскільки ластівка символізує прихід весни не тільки як сезонну зміну, але й як пробудження життя зі сну в неволі: *Ластівочко, щебетушко! / Прилітай, прилинь до нас / Та звісти нам, мила пташко, / Раз уже весноньки час!* (О. Попович) [7, с. 162].

Символом Святого Духа вважають **голуба**. У фольклорних уявленнях голубам приписують створення світу, тому цей птах дуже шанований у багатьох народів. За християнською традицією, „голубом Дух Святий зійшов з неба під час хрещення Ісуса Христа. Тому в народі вірять, що голуб – улюблена пташка Господа і що він освячує воду” [10, с. 317]. У досліджуваних текстах голуби символізують щире, ніжне кохання: *Так говорив, обіймаючи її, як **голуб голубку*** (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 60]; кохану, вірну людину: *А в неї, тої вірної подруги тільких літ, в тої поради-відради, що сизою **голубкою** літа по-*

бивалась у купі з мужем, у Сиротюкової жінки не було й ніколи сильного здоров'я, а що було, те й надірвалось (С. Яричевський) [12, Т. II, с. 157]; ці номінації вживають як „ласкаве наймення або звертання до чоловіка (жінки)” [4, с. 143]: *Ігнаточку, **голубе** мій, / Ти мене покинеш! / Тебе займуть хтозна-куди, / А я тут загину* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 193]; *Штефаночку мій, **голубе**, а як ти підеш відси, мене поховують! Не годна я без тебе жити* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 51]. Називання голубом – вираження любові й ніжності до батьків: *Батьки мої любі, **голуби** мої сизі, – стане вона їм, бувало, правити, – а я ж би гріха не мала, якби я для своїх сиріт не старалась?* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 58]; до дітей: *Єсть у тебе ще один / наймолодший **голуб-син**...* (С. Яричевський) [7, с. 391]. Найкращий народний епітет для батька – *сизий голубочок* [4, с. 143]. Ю. Федькович, змальовуючи не легке жовнірське життя, використовує таке звертання і до військових посадовців: *Пане капрал, батечку, пустіть, сизий!* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 53]. У багатьох обрядових піснях голуб уособлює ангела, разом з тим – душу померлого [4, с. 142]. Цікавим, із цього погляду, є використання Ю. Федьковичем образу голубки: *Лежить покійний жовняр, світич коло него, / А шельвах став під вікни, дивиться в него, / І дивить, і гадає, що то може бути, / Що ніби плач **голубки** по трупарні чути?* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 60]. Тут переплелася бачення голуба як душі покійного й образу коханої, що сумує за втраченою парою, або матері, що оплакує мертву дитину.

Горлицю народна уява пов'язала з образом жінки, подружньою вірністю і коханням [4, с. 146]; „символ коханої дівчини, вірності, ніжності, любові, співучої душі; матері, смутку, журби, тужної матері, усамітнення, вічної пам'яті” [3, с. 193]. Найчастіше це слово в аналізованих творах уживають як ласкаве називання дівчат та жінок: *В такому настрою духа чоловікові все немиле: гніває те, що люди довкола веселі, раді, регочуться; немило й дивитися на іграючі діти; немилий сам блиск ясного сонця і щирий голос **любки-горлиці*** (С. Яричевський) [12, Т. II, с. 144]; *І я сумний, коли моя **горлиця** сумує* (С. Воробкевич) [2, с. 207].

У багатьох народів символом фізичної і духовної чистоти є **лебідь**. Ю. Федькович, зображуючи народного співця, використовує легенду про лебедів, які співають лише один раз, а потім гинуть: *Будь тихо, серце, будь, най нагадаю / Ту думку красну, нути тії милі / О Довбушеві, а як відспіваю, / Загнем разом на його могилі, / Як ті **лебеді**, що ли раз їх чути, / Потому гинуть, бо не можуть бути* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 59]; цю ж тему використав С. Воробкевич – у його творі співає перед смертю хоробрий воїн, що віддав життя за батьківщину: *Повалився він від ран. / Око гасло, він конав / І впоследне ще тихенько, / Мов той **лебідь**, заспівав...* (С. Воробкевич) [2, с. 83].

Божою птицею, птахом Сонця вважають **журавля**. Загалом журавель символізує сторожкість, відлюдність, цим словом називають також гульвісу [4, с. 227]. У творах письменників Буковини журавель символізує втрачені надії (перелітний птах, який, на думку людей, може забра-

ти з собою у вирій – казкову країну – як погане, так і добре): *Десь ділися мої надії, / взяли їх в далеч журавлі...* (Т. Галіп) [7, с. 344]; *Молодосте, відрадосте, / Де ж ти ся поділа? / Чи ти з тими журавлями / В Вирій полетіла / Десь за гори, за чужії, / За моря глибокі, / За Дунай той синьоводий / Чи в степи широкі?* (С. Воробкевич) [2, с. 53]; сум і самотність: *Ні я щастя, ні я долі... / Ні батька, ні мамі... / Як журавель туманами, / По світі сім б'юся!* (С. Воробкевич) [11, Т. I, с. 346].

Зловісними символами, пов'язаними зі смертю, потойбіччям, як правило, виступають „нечисті” птахи. За легендами, чорних птахів створив диявол: саме в них любить перевтілюватися нечиста сила.

Негативну характеристику у творах письменників Буковини кінця XIX – початку XX ст. має **ворон (крук)** – птах, пов'язаний зі світом мертвих [62, с. 115]. Такої особливості танатологічної семантики цьому образу надає спосіб життя птахів, пов'язаний з уживанням у їжу падали, характерним кружлянням ворон над місцем побоїщ, мору тварин [9, с. 9]. Здавна вважають ворона-крука лиховісним птахом, який віщує смерть, тому часто асоціюють із нею: *Мій рідний край... В нім голос життя змовк. / Розмову тут заводять між гробами / Зловіщий крук і хижий вовк...* (Т. Галіп) [7, с. 341]; *А ви, о браття гуцули, за мнов! / Бо відти або вольні повертаєм, / Або нам ворон пісню заспіває / Вогробну!..* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 259]; *Все минулось, все пропало, лиш чорні ворони / муть носитись над країнов...* (С. Воробкевич) [2, с. 126].

Провісником біди, небезпеки споконвіку вважають **сову**. Ці уявлення відображено в аналізованих текстах: *А сова десь затужила, / Що аж серце в грудях мліє, / В Чорногорі нічка ясна, / Місяць світить, місяць мріє. / „Капітане, завернися! / Птаха нужду нам ворожить”* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 84]; *Чоловік не знає, відки на него лихо впаде; перечують щось серцем, та й гідка віщунка, сова, от ген застогнала* (С. Воробкевич) [2, с. 266].

У творах письменників Буковини фіксуємо назву екзотичного для України птаха – **пави**, і В. Жайворонок подає її серед знакових для української етнокультури. Зважаючи на те, що цей птах не водиться в Україні, його назву викорис-

товували для позначення виняткових речей – зовнішньої краси людини, пишності зовнішнього вигляду: *А сама, як пави, / У віночку з горицвіту, / Та з руги, та з блаву [волошок. – М.І.]* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 363]; *Але ж бо се був і парубок з себе!.. Як той павиц!* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 111]; *Винося одежу, винося кресак: / Убрався, уклався, як пави, як мак* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 50].

Висновки і перспективи. Орнітологічні назви-символи широко представлені в досліджуваному матеріалі: для вираження думки письменники майстерно використовують образи диких „чистих” (зоуля, орел, сокіл, соловей, ластівка, голуб, горлиця, лебідь, журавель) і „нечистих” (ворон, сова), а також екзотичних для українців (пави) птахів, що відбиває народне бачення людини через призму міфологічних уявлень. Завдяки розгалуженій системі символічних орнітологічних назв автори реалістично відтворюють дійсність, майстерно передають місцевий колорит, розкривають особливості психічного стану та фізичних якостей людини. Символічне використання орнітологічних назв позначене гендерними особливостями: в опозиції *орел – орлиця* значну роль відіграє архетип матері, тому *орлиця*, крім мужності й відваги, символізує самовіддану матір; *голуб – горлиця* (дикий голуб) символізують вірне і віддане кохання, проте ряд компонентів символічного значення орнітоніма *голуб* під впливом християнської догматики є ширшим (окрім чоловіка, символізує й Святий Дух). Традиційні українські слова-символи у досліджуваних творах окресленого періоду функціонують, зазвичай, у значеннях, зафіксованих лексикографічними працями, відображаючи в поданих контекстах загальноукраїнські тенденції до осмислення міфопоетичної та християнської картини світу, довкілля, людини, її місця у світі та втілення їх у слові. Незважаючи на тривалу територіальну відірваність Буковини від України, досліджуваний матеріал переконливо підтверджує єдність символічної системи, а отже, й духовного життя українського народу. Перспективи роботи вбачаємо в подальшому аналізі особливостей функціонування мовних символів у творах письменників, глибшому опрацюванні текстового символотворення, яке доповнить лінгвістичні символістичні дослідження.

Список літератури:

1. Венжинович Н. Про компонент-символ у мовних одиницях. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія*. Випуск 1 [41]. Ужгород : ПП Данило С. І., 2019. С. 38–46.
2. Воробкевич С. І. Твори / упоряд., підгот. текстів, вступ. ст. та приміт. М. Г. Івасюка. Ужгород : Карпати, 1986. 562 с.
3. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В. М., 2015. 912 с.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
5. Колесса Ф. М. Фольклористичні праці. Київ : Наукова думка, 1970. 416 с.
6. Кононенко В. І. Символи української мови : монографія. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с.
7. Письменники Буковини другої половини XIX – першої половини XX століття: хрестоматія. Частина I / упоряд. Б. І. Мельничук, М. І. Юрійчук. Чернівці : Прут, 2001. 800 с.
8. Рудь О., Горбатенко І. Символіка орнітологічних назв у поезії Сергія Жадана. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 34. Том 4. С. 143–148.
9. Скрипник Н. І. Символи орнітологічних назв в українському фольклорі. URL: <https://sworld.com.ua/konferm4/39.pdf> (дата звернення: 11.10.2021).
10. Сто найвідоміших образів української міфології / [під заг. ред. д. філол. н. О. Таланчук]. Київ : Орфей, 2002. 448 с.
11. Федькович Ю. Твори: у 2-х т. / Упорядкування, вступна стаття, коментарі М. Ф. Нечитайлока. Київ : ДВХЛ, 1960.

12. Яричевський С. Твори: у 2-х т. / Упорядкування, вступна стаття, коментарі М. Ласло-Куцюк. Бухарест : Критеріон, 1977.

References:

1. Venzhynovych N. (2019) Pro komponent-symvol u movnykh odynytsiakh [About the component-symbol in language units]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology*, issue 1 [41]. Uzhhorod: PP Danylo S. I., pp. 38–46. (in Ukrainian)
2. Vorobkevych S. I. (1986) *Tvory* [Works]. Uzhhorod: Karpaty. (in Ukrainian)
3. Kotsur V.P. (Eds.) (2015) *Entsyklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy* [Encyclopedic dictionary of symbols of Ukrainian culture]. Korsun-Shevchenkivskiy: FOP Havryshenko V.M. (in Ukrainian)
4. Zhaivoronok V.V. (2006) *Znaky ukrainskoi etnokultury* [Signs of Ukrainian ethnoculture]: slovnyk-dovidnyk. Kyiv: Dovira. (in Ukrainian)
5. Kolessa F.M. (1970) *Folklorystychni pratsi* [Folklore works]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
6. Kononenko V. I. (1996) *Symvoly ukrainskoi movy* [Symbols of the Ukrainian language]. Ivano-Frankivsk: Plai. (in Ukrainian)
7. Melnychuk B. I., Yuriichuk M. I. (ed.) (2001) *Pysmennyky Bukovyny druhoi polovyny XIX – pershoi polovyny XX stolittia: khrestomatiia*. Chastyna I. Chernivtsi: Prut. (in Ukrainian)
8. Rud O., Horbatenko I. (2020) *Symvolika ornitologichnykh nazv u poezii Serhiia Zhadana* [Symbols of ornithological names in poetry of Sergiy Zhadan]. *Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers*. Drohobych: Helvetica, issue 34, vol. 4, pp. 143–148. (in Ukrainian)
9. Skrypnyk N. I. (2016) *Symvoly ornitologichnykh nazv v ukrainskomu folklori* [Symbols of ornithological names in Ukrainian folklore]. Available at: <https://sworld.com.ua/konferm4/39.pdf> (accessed 11 October 2021). (in Ukrainian)
10. Talanchuk O. (ed.) (2002) *Sto naividomishykh obraziv ukrainskoi mifolohii* [100 most famous images of Ukrainian mythology]. Kyiv: Orfej. (in Ukrainian)
11. Fedkovych Yu. (1960) *Tvory: u 2-kh t.* [Works]. Kyiv: DVHL. (in Ukrainian)
12. Iarychevskiy S. (1977) *Tvory: u 2-kh t.* [Works]. Bukharest: Kryterion. (in Ukrainian)